

Lokalhistorie midt i Nordsjælland

Tove Mortensen, født i 1912, fotograferet midt i 1930erne

Den 96-årige Tove Mortensen beretter fra sin opvækst i Ullerød, Bendstrup, Alsønderup, og Frederiksborg Nyhuse om sig selv, de mennesker, som omgav hende som barn, og begivenheder dengang, til hun kort efter giftermål i 1932 i Tjæreby Kirke flyttede fra egnen.

...

Det er tid for kontingentbetaling for 2009. Indbetalingskort er vedlagt. Og så er der lokalhistorisk aften og generalforsamling 18. marts 2009. Se bagsiden.

Dette er Lokalhistorisk Nyt nr. 4, dec. 2008, 5. årgang, fra

Lokalarkivet for
Alsønderup-Tjæreby Sogne
i Hillerød Kommune

- et arkiv for almindelige menneskers historie -

Begynd at læse her !

Man har bebrejdet os, at teksterne her i vore medlemsmagasiner mest skrives om eller af mænd, mens der næsten aldrig er noget om eller af kvinder.

Denne gang bringer vi så erindringer skrevet af kvinde, Tove Mortensen, født Hansen-Ruth, som i 2008 fyldte 96 år. Hun påbegyndte disse erindringer allerede i oktober 1989. Efter samtaler med Tove Mortensen, bl. a. på hendes 96 årsdag, kan vi tilføje lidt mere.

Dette er erindringer set med et barns øjne og genoplevet som voksen kvinde.

Derfor mener vi, at det ikke gør så meget, at vi i flere tidligere numre af dette medlemsmagasin har tangeret hendes familie. Vi ridser lige op:

Hendes forældre, Andreas Hansen-Ruth (1875-1967) og Gunhild Hjorth (1885-1983), blev gift i maj 1903 i Alsønderup Kirke, da han havde afsluttet et kursus i København som barber og havde nedsat sig som barber i Frederiksborg Nyhuse. De boede til leje i Frederiksværksgade 5, dengang en lav bindingsværksbygning. I 1909 lod de ejendommen Frederiksværksgade 13 bygge. Han fik barbersalon i stueetagen, hvor der stadig er butikslokale. Tove blev født i dette hus i 1912 som den yngste af fem døtre.

I 1914 indgik huset i en byttehandel, hvor Andreas købte 42 tønder nøgen landbrugsjord yderst i Ullerød fra Sofienborg Gods. Der lod han en gård opføre og kaldte den Viemosegård, fordi vidjemosen lå på dens jord. Han vendte tilbage til landbruget, som han var vokset op med på husmandsstedet Ellegården på Tulstrup Mark, i vore dage restauration.

I 1918 solgte Andreas Viemosegård og købte huset Løngangsgade 24 i Nyhuse, hvor familien flyttede ind. Der var et antal lejepartier både i forhus og baghus, og det er der vist stadig, for huset ligger der endnu. Han ernærede sig som ejendomshandler og musiker. Hans far og farfar havde også været musikere – musikanter, som man sagde i fortiden.

Et par år senere solgte han huset Løngangsgade 24 og købte i stedet det nu nedrevne hus, Løngangsgade 9. Men landmandslivet trak i ham. Og i 1923 købte han gården Tidselholm i Bendstrup. Hans kone, Gunhild, var vokset op i Bendstrup Skole, hvor hendes far, Jacob Hjorth, var enelærer i 27 år fra 1885 til 1912.

På grund af en dødelig vådeskudsulykke på Tidselholm på deres indflytningsdag brød Andreas sig ikke om Tidselholm og købte i stedet Baunegård i Alsønderup med Alsønderup Baunebakke - i nutiden efter gårdens gamle navn "Baunet" kaldet Baunetgården med et egentligt forkert tryk på "-net-" - nu nr. 16 på Baunevej.

Her boede familien indtil landbrugskrisen begyndte i 1929, hvor de så solgte gården og generhvervede huset Frederiksværksgade 13 i Nyhuse, hvor Andreas og Gunhild så boede resten af deres liv. De blev begge over 90 år gamle.

Andreas blev igen ejendomshandler og også kustode på Frederiksborg Slot, og han var jo helt fra drengsårene fortsat deltidsmusiker, som hans far og farfar havde været.

I dette magasin man så læse, hvad den yngste af Andreas og Gunhilds fem døtre, Tove, som i 2008 fyldte 96 år, i sin tid nedskrev om barndomsindtryk og -oplevelser fra de steder, der er nævnt ovenfor.

Barndomserindringer

"Påbegyndt nedskrevet den 11. oktober 1989, hvor jeg, Tove Mortensen, født Hansen-Ruth, vil prøve at skrive nogle af de ting ned, som jeg husker bedst fra min barndom.

Jeg er jo født i 1912, og det første, jeg husker, var, da vi boede på Viemosegården i Ullerød. Far havde fået eller købt en stor Sct. Bernhardshund. Midt på gårdspladsen stod et stort hundehus med bliktag. Hunden var lænket med et langt tøj, for at den ikke skulle løbe væk. Den lå meget inde i huset, så en dag tænkte jeg, at jeg ville op på hundehustaget for at se, hvad den lavede. Jeg havde opdaget, at der var et lille hul i taget. Men ak og ve! Det skulle jeg ikke have gjort, for idet jeg kravlede ned igen, kom hunden farende ud og satte en tand i min vestre underarm, så jeg hylede og fik hjælp til at komme væk. Hvad jeg ikke vidste, var, at hunden havde fået hvalpe. Det kom også som en stor overraskelse for far, for han troede, det var en hanhund, han havde fået. Men vi børn kom til at elske den. Den var så god mod os og passede på os.

Tove Mortensen til højre. Fra hendes 90års fødselsdag 28. juni 2002 . Til venstre hendes dengang 93½ årige søster Agnethe Scott.

Vi børn legede meget omme bag stalden på Viemosegård. Der var en skrænt med grus. Inde i skrænten boede der svaler. Vi prøvede at stikke armene ind i hulerne for at nå fuglene, men vi kunne ikke nå derind.

Vi havde fået lov til at få et bræt, hvor vi kunne lave sandkager eller lege købmand, det var mest Gunhild og mig, der legede sammen. Vi havde fået en god formaning om ikke at blive snavsede. Det var ikke så let, når man gerne

ville lege med pløre. Hvem tænker så langt, når man kun er 4-5 år, og der vankede tit en endefuld.

Viemosegård yderst i Ullerød ad Tulstrupvejen. Kort efter opførelsen i 1914, hvor Tove Mortensen og hendes familie flyttede ind, da hun var 2 år gammel. Hendes far havde købt 42 tønder land af Sofienborg Gods og ladet gården bygge. Første del af Tove Mortensens beretning foregår her, hvor de boede til hun var godt seks år. I nutiden ligger gården skjult bag træer på Hejrevej 1. Ejendommen ejes nu af Hillerød Kommune, og bygningerne udlånes til forskellige formål.

En dag legede mine søstre Esther, Agnethe, Gunhild og jeg "Tag Fat". Vi løb gennem stalden og ud på gårdspladsen, rundt og rundt. Uden for stalddøren bagtil var der et firkantet hul, hvor køernes ajle løb ned. Der sprang vi over. Det var ikke dækket til. Det var der, jeg faldt i og var ved at drukne, indtil nogen halede mig op. Mor fik travlt med at bade os. Jeg tror nok, mor lige havde haft os i bad ude i vaskehuset, så mor var vred.

En anden gang havde vi gjort et eller andet, så mor blev vred. Hun beordrede Agnethe, Gunhild og mig til at stille op på rad på gårdspladsen og trække bukserne ned og bukke os. Og så gik mor fra den ene til den anden og gav os endefuld. Vi følte os meget ydmyget, for i det samme kom karlen hjem fra marken. Og han grinede ad os. Jeg kan endnu se os stå der og kan ikke forstå, at mor nænnede det, men mor gjorde det jo i bedste mening, for sådan troede man under hendes egen opvækst, at børneopdragelse skulle være.

Vi havde også gæs, som vi børn blev sat til at vogte. De var ikke lette at holde styr på. Pølåen løb nede for enden af marken, og for at komme ned til farfar og farmor Hansen-Ruth på Ellegården var der en lille bro. Og den havde vi fået besked på ikke at gå over, men det spurgte gæssene ikke om, hvis de syntes, der var bedre mad på den anden side. Gæssene ville også gerne ned i åen. Jeg kunne ikke styre dem, så far kom farende og skældte ud.

Husmandsstedet, som man kiggede ned på oppe fra Viemosegård. Toves farfar og farmor, Niels Peter og Margrethe Hansen-Ruth boede her. Nu ligger restaurant "Ellegården" her.

Når far og mor var i byen, skulle storesøster Inge, som var den ældste, passe på os små. Men på et eller andet tidspunkt blev vi uvenner med Inge. Så slog hun altid Gunhild, så hun fik næseblod. Vi havde altid små forklæder på, så Gunhild fik blodpletter på sit. Inge ville altid dominere, og det ville vi ikke finde os i. Inge fortrød, når hun havde slået. Så sagde hun: " Hvis du ikke siger noget til mor, skal du få noget, men hvis du siger det, tager jeg det igen." Sådan var det hver gang. Mor kunne se, der havde været noget i vejen. Inge to ansvaret meget alvorligt, når mor havde pålagt hende det.

På Viemosegård havde mor lavet en urtehave med frugtbuske. Der var ribs, solbær, stikkelsbær og gule hindbær. Men det var de røde ribs, jeg ikke kunne stå for. Vi havde fået at vide, at vi ikke måtte røre dem. Det var så fristende, men kostede smæk. Mor så meget alvorligt på det at tage selv. Mor lærte os ikke at lyve og ikke at stjæle. Mor lærte os også at dele med hinanden, hvis vi have bolsjer. Vi måtte ikke gå og spise dem for os selv.

Tove og hendes fire søstre i 1921, da de boede Løngangsgade 9 i Frederiksborg Nyhuse. Fra venstre Gunhild 11, Tove 9 år, Agnethe 13, bagerst Esther 14, og Inge 16. Tove blev gift med redaktør Tage Mortensen, og de fik en søn. Gunhild blev gift i England med kommunaldirektør Alec Clark og fik der 3 børn. Agnethe blev gift i England med kaptajn i R.A.F. Arthur Scott og fik der 2 børn. Esther blev gift med læge Ole Søndergaard Christensen, Ringkøbing, og fik 2 børn. Inge blev gift med læge Olaf Meyer, København, men senere skilt. De fik 2 børn.

En dag skulle der koges risengrød. Mor sagde til mig: "Kan du røre i mælken til den koger." Jeg var for lille til at nå, så mor skubbede hækassen hen til brændekomfuret, så jeg kunne stå på den. Jeg rørte, så godt jeg kunne, men da grøden begyndte at stivne, kaldet jeg på mor for at få hjælp, men mor sendte min ældste søster Inge ud for at hjælpe, men hun var sur og skubbede min hånd ned i den kogende grød. Nej, hvor jeg skreg.

Min erindring om jul på Viemosegård og min første dukke

Jo, det er rigtig nok. Det var i fuld alvor, min far satte grød og varm mælk til Nissen på høløftet juleaften.

Det må have været i julen 1915 eller 1916, og da jeg var en fire år gammel. Det var juleaften. Vi havde besøg af morfar Jacob Hjorth, tidligere lærer i Bendstrup Skole, mormor Sophie Hjorth, som man kunne høre var født i Norge, og deres yngste datter, min moster Else, dengang 15-16 år gammel.

Alle dyrene i stalden havde fået ekstra foder og strøelse. Grøden og den lune mælk var sat op på høløftet til Nissen. Det var skik på den tid. Hvis Nissen ikke fik sin grød og mælk, ville han hævne sig og give sygdom i kvægbesætningen. Når alle disse ting var gjort, kunne julen begynde.

Børnene og de voksne tog plads omkring bordet. Petroleumslampens lys faldt over de glade ansigter. Risengrøden blev først spist. Grøden fik en stor smørklat og drysset med sukker og kanel. Hertil sødet hvidtøl. I grøden var der også lagt en mandel. Midt på bordet stod en marcipangris, som var mandelgaven. Hvem fik mandelen? Det gjorde far, åh. Far fik mandelen og vandt grisen. Far kunne ikke stå for alle de skuffede ansigter. Han tog grisen og skar den itu og delte ud til os børn. Bagefter fik vi gåsesteg, men grøden havde taget appetitten.

Da vi var færdige med at spise, gik far ind i dagligstuen for at tænde lysene på juletræet. Vi måtte ikke se træet, før far havde tændt lysene. Det skulle altid være en overraskelse. Træet var pyntet med julestads, sukker- og marcipanfigurer og æbler, og i kræmmerhusene var der rosiner og nødder. Der var glaskugler, stjernekastere osv.

Så blev skydedøren åbnet, og vi børn styrtede jublende ind med næ! og åh! Vi gik rundt om træet, og julesalmerne blev sunget, så det var en fryd at høre. Dejlig er den himmel blå. Et barn er født i Betlehem. Pludselig lyder en lille pigestemme: "Hvornår skal vi have gaver?" Og den lille Tove jublede, for hun fik sin første dukke, en gave fra moster Else.

Næste dag syntes hun også, at dyrene i stalden skulle se hendes dukke. Hun vidste, at hun ikke måtte gå i stalden alene, men hun kunne ikke vente. Hun gik på fodergangen og holdt dukken ud for hver ko, så de rigtig kunne se den. Til sidste kom hun til den store tyr. Den skulle også se dukken. Pludselig slyngede den tungen rundt om dukken, og jeg kunne ikke holde den, for tyren havde flere kræfter end mig. Dukken forsvandt i tyrens mave. Jeg stod som lammet. Og så skreg jeg af fortvivlelse. Far kom styrtende for at se, hvad der var sket, men kunne intet gøre. Tyren havde kun efterladt dukkens ben. Jeg tryglede far, om jeg måtte få en ny dukke. "Nej!" sagde far. "Sådan går det, når man ikke vil høre. Det er straffen." Og jeg skammede mig, hvis moster Else ville spørge, hvor jeg havde gjort af dukken. Jeg var så flov.

Andreas Hansen-Ruth, Tove Mortensens far, gik til spil og begyndte som deltidsmusiker som stor dreng ved baller. Han fulgte således sin far og farfar. De havde delt musikken med landbruget som ejere af husmandsstedet Ellegården på Tulstrup Mørk, nu Sønder Strødam, fra 1830-erne. Andreas, født i 1875 på Ellegården, voksede således op med både landbrug og musik. Her er han som ældre omkring 1950 fotograferet af sin svigersøn, Toves mand, redaktør Tage Mortensen, på Ellegården med Viemosegård i baggrunden. Efter en skade på den ene hånd, forlod han tidligt violinen og blev blæser. Ved siden af sine andre hverv virkede han som musiker til midt i 1940erne.

Til Viemosegård hørte der også en eng, hvor kørne gik og græssede, men under græsset var dejlig tørvejord, så far skar tørv. Det var jo under den første verdenskrig 1914-18, hvor der var mangel på kul og koks fra udlandet.

Vi børn hjalp med at stakke tørvene, når de var taget ud af formene og var blevet tørre nok af at ligge på græsset.

Det hændte et par gange, at en ko var faldet i tørvehullet og ikke kunne komme op. Så var det om at få hjælp hurtigt. Vi løb til nærmeste hus. Der boede en mand, som hurtigt kom til hjælp og holdt koens hoved oven vande, mens vi løb hjem efter far. Jeg har aldrig set et dyr sådan vende øjne af skræk, og jeg kan stadig se det for mig så mange år efter. Men alt gik godt. Koen blev trukket på land og fik det godt igen.

En dag kom far farende ud på marken. Han råbte: "Smid jer ned i grøften, der er en skypumpe på vej i retning mod os !" Vi gjorde, som far sagde, og intet skete os. Når man boede på landet, var der meget mørkt om aftenen. Så kaldte far på mig. "Kom," sagde han, "Prøv at se op på himlen". Så viste han mig Karlsvognen og andre stjernebilleder. Far elskede naturen. Han lærte mig at se på skyerne. Når skyerne er sådan og sådan, så bliver vejret sådan.

At være landmandskone var dengang ikke så let. Vi havde brønd og vandpost på gårdspladsen. Tænk, alt det vand, der skulle pumpes op med hånd og bæres ind i spande hver dag til syv mennesker, hvoraf de fem var børn.

Jeg har altid været glad for at bo på landet og færdes mellem dyrene. Jeg syntes altid, der var så hyggeligt i stalden med køernes gumlen og raslen med kæderne, og kattene der kom med oprejst hale og kælent strøg hovedet op ad os. De var så glade for nymalket mælk.

Om efteråret kaldte far på mig igen. Så sagde han : "Stå helt stille og lyt !" Det var fugletrækket, der var begyndt, og vi hørte deres stemmer højt oppe i luften. Far ville gerne have, at jeg og mine søskende skulle opleve alt det skønne, som naturen giver os.

På landet sov man til middag. Når middagsmaden var spist, og dyrene havde fået deres foder, kunne man lægge sig og sove til kl. 14. Imens havde mor lavet eftermiddagskaffe, og så var det om at komme i marken igen. Når far sov til middag, lagde han sig på gulvet og lagde hovedet på en bøgeklods, og så sagde far: "Kan du ikke lyske mig lidt, til jeg sover?" Vi syntes det var så dejligt at få lov til at rede fars hår. Men en dag syntes jeg, at far skulle være ekstra fin, så jeg hentede en kop vand og gjorde håret godt vådt og glædede mig til, hvad far ville sige, når han vågnede, og han var blevet så fin. Det blev en skuffelse. Far var blevet vred, fordi vandet var løbet ned ad halsen og havde gjort ham kold, så jeg fik ikke lov til at rede ham et stykke tid.

Far sælger Viemosegård, og vi flytter

Det var en meget slem dag for os i 1918, da far aflivede vores elskede Sct. Bernhardshund. Far havde solgt Viemosegård og ville ikke lade hunden

blive hos den ny ejer. Min søster Gunhild og jeg græd, men det hjalp ikke, vi gik i forbøn for den. Jeg var seks år, da vi skulle flytte.

Den nye ejer kaldte sig proprietær. Han var stor i slaget. Intet var godt nok til ham. Alle redskaber, river, skovle, spader, harver og plove blev kasseret og kørt op til en mergelgrav og smidt ud i den. Far rystede på hovedet. Dyrene blev ikke passet og fodret. Far kunne intet gøre. Proprietæren skulle nok selv passe tingene. Da vi var flyttet, hørte vi, at der var nogen, der havde anmeldt ham for dyrplageri.

Vi skulle så have et sted at bo, og far købte ejendommen Løngangsgade 24 i Frederiksborg Nyhuse. Den bestod af et forhus og et baghus med et antal lejligheder i begge huse. Der var retirader i et sideskur – 7 wc'er – og ved retiraderne en møgkule, hvor alt køkkenaffald også blev smidt ned. Til hver af baghuslejlighederne hørte en lille indhegnet have, og til vores lejlighed i forhuset havde vi en stor aflåst have, hvor vi børn kun måtte komme, når far eller mor var med. Min farfar og farmor var flyttet ind i en treværelses lejlighed i baghuset.

Familiens hus fra 1918, Løngangsgade 24, Frederiksborg Nyhuse, baghuset, fotograferet ca. 1985. Da Toves farfar og farmor, Niels Peter og Margrethe Hansen-Ruth, havde solgt Ellegården boede de først i villa "Elmely" i Frederiksværksgade, men flyttede så ind i en lejlighed i baghuset her. Hun døde her i 1920. Deres gravsten står på deres grav på Al-sønderup Kirkegård..

Vi var så bange, når vi skulle ned på WC, for det vrimlede det med rotter, som løb skrigende rundt. Der var ikke indlagt træk-og-slip WC'er eller badeværelser. Når vi skulle i bad, foregik det i et kar i vaskehuset.

Agnethe elskede at balancere, så en dag var hun kravlet op på stakittet ved bedstefars have. Og det gik noget så flot. Så tænkte jeg, når hun kan, kan jeg også, og som tænkt så gjort, men jeg faldt så uheldigt ned, at det senere viste

sig, at jeg havde brækket kravebenet. Jeg gik i to dage og havde meget ondt, men turde ikke sige det til mor, for jeg vidste, jeg havde gjort noget, jeg ikke måtte. Mor skulle så hjælpe mig med at skifte undertøj, og det gjorde så forfærdelig ondt, så jeg måtte fortælle, hvad der var sket.

Far tog mig til lægen, dr. Harboe, og jeg fik armen bundet op. Da der så var gået et par dage, var jeg så uheldig at snuble på stenbroen og slå hovedet ned i et glasskår. Jeg fik en ordentlig rift. Jeg kan huske, mor holdt en kop under hovedet, for det blødte stærkt. Jeg fik bundet et håndklæde om hovedet, og far tog mig igen til lægen, hvor jeg fik syv klemmer i. Dr. Harboe sagde, at jeg var en dygtig pige, og at jeg skulle have en præmie. Naiv, som jeg var, troede jeg, han ville give mig en, men der kom aldrig nogen, og skuffet var jeg.

En dag havde Gunhild fundet en rede med rotteunger nede i brændeskuret. Hun syntes, de var så søde, men ville ikke fortælle far, hvor de var, før far lovede ikke at gøre dem noget. Så fortalte hun ham, hvor de var, men Gunhild stolede ikke på far, så hun listede sig forsigtigt efter ham og nåede lige at se far slå en skovl ned over reden, og Gunhild hun skreg. "Du lovede ikke at slå dem ihjel!" Åh, hvor hun græd. Hun var helt utrøstelig og mistede helt tilliden til far.

Salg og køb, flytning fra Løngangsgade nr. 24 til nr. 9.

Far solgte nr. 24 og købte nr. 9. Det viste sig at være et meget usundt hus. Mens vi boede der, var vi ustandselig syge. Inge fik mellemørebetændelse og blev opereret på spisestuebordet af dr. Harboe. Gunhild fik difteritis, og jeg skarlagensfeber. Vi kom begge på hospitalet, til vi var raske. Jeg lå der i otte uger. Imens jeg var der, fik jeg nyrebækkenbetændelse med høj feber. Der sad nattevagt ved min seng. Vi fik også mæslinger og fåresyge, mens vi boede i nr. 9.

En dag kom der en yndig lille kattekilling med hvide pletter i panden, på bryst og poter. Den var så kær og tillidsfuld og noget så sulten. Jeg tiggede mor om jeg måtte give den noget mælk. Den første dag fik jeg ikke lov, men næste dag, og så fik jeg lov til at beholde den.

Far køber gården Tidselholm i Bendstrup Vådeskudsulykken på Tidselholm

Da far købte Tidselholm, fik jeg lov til at få kattekillingen med. Det var den sødeste kat, vi havde. Det var i 1923, det år hvor jeg blev 11 år. Haven på Tidselholm bugnede af frugt, victoriablommerne hang i klaser, masser af æbler, det var lige noget for os børn.

Jeg husker endnu den dag, far kom hjem til Løngangsgade med hestevognen for at hente det sidste flyttelæs. Mor var irriteret over, at det varede så længe, inden far kom. Så fik vi at vide hvorfor. Far var helt ude af sig selv.

Forkarlen på Tidselholm var kommet til at skyde 2den karlen, som kun var 15 år gammel og sine forældres eneste barn. Far skulle have fat i drengens forældre og fortælle, hvad der var sket, og fat i politiet, forhøres osv.

Den hidtidige ejer på Tidselholm havde ladet et ladt jagtgevær ligge i en fjedervogn i vognporten. Han havde en gammel kat, som han ville have aflivet, inden han skulle forlade gården.

Begge karle var gået ind i vognporten, og de spøjte med hinanden om den kat, der skulle skydes. 1ste karlen løftede geværet op og kom til at støde aftrækkeren imod kanten af vognen. 2den karlen stod så uheldigt, at skuddet ramte ham i hovedet. Far forbød os – mig – at gå ind i vognporten, fordi der sad mærker af kød og hjerne på loft og vægge.

*Gården Tidselholm i Bendstrup fra luften med udsigt til Arresø, foto fra sidst i 1940erne.
Laden til venstre var der ikke, da Tove boede der.*

Efter trekvart år solgte far Tidselholm. Far kunne ikke holde ud at være der. Far blev ved med at se den stakkels dreng. Far og mor talte ikke så meget om det for vores skyld. Det var ellers en dejlig gård med god jord og enge, masser af dyr og en meget god besætning. Mor kunne godt lide at være der, for økonomien var i orden. Jeg husker den første dag. Jeg syntes det var som at komme i Paradis med al den dejlige frugt, som vi måtte spise. Det var vi ikke vant til.

Første karlen bad sig fri for at være på gården efter ulykken. Hvor måtte far så slide i det uden karle. På grund af travlheden fik de ikke frugten plukket, før frosten kom. Kartofflerne og roerne var ikke taget op.

Så fik vi to nye karle, Henry og Georg. De kunne ikke fordrage hinanden. En dag, da far var i byen, var de blevet uvenner om hvem, der skulle muge ud under hestene. Så kom de op og slås. Henry brugte knojern og flækkede øjenbrynet på Georg. Sikken et postyr, da far kom hjem fra byen. Far havde givet dem hver især besked om, hvad de skulle gøre. En dag rottede de sig sammen, for nu skulle far have en omgang, fordi han havde sagt, de var dovne, så nu skulle de nok lære far. Men far var stærk, slank og spændstig. De gik alle tre ud i kostalden. Så sagde far først til den ene: "Kom an!", og han langede Georg sådan en, så han røg hen ad grebningen. Og Henry fik samme omgang. De havde rigtig godt af at blive smurt ind i komøg, som de havde i. Respekten var genoprettet. Siden kunne de holde sig i skindet. Far ville have rene linier og ingen brok, når han satte dem til et arbejde.

Ude i laden var der masser af halm. En da kom en hønemor pludselig frem med 24 kyllinger. Far satte os så på jagt efter hønsereder, for der var mange løsgående høns, men ikke ret mange æg, indtil far fik lavet en hønsegård med net omkring, og hønsene kom i deres eget hus. Stor var mors glæde, for indtægten for æggene var hendes til at købe tøj for til os børn.

Pludselig en dag var der kun få æg, men der lå en masse æggeskaller. Mor tænkte, at der er noget galt her. En dag havde hun lagt mærke til, at en af karlene gik derover, så mor gik forsigtigt efter. Der stod han så og drak det ene æg efter det andet. Mor tog ham på fersk gerning og truede ham med al landsens ulykker. Siden kunne hun have sine æg i fred. Jo, der var en god gård. Mor kunne virkelig lide at være der.

I starten lå vi tre børn i samme seng, Agnethe, Gunhild og jeg. Det var ikke så rart, for vi spiste mange blommer og æbler. Det gjorde, at Gunhild og jeg tilsede i sengen, men det var vist mest mig. Agnethe protesterede, for hun tilsede ikke i sengen. Jeg drømte, at jeg ikke kunne få bukserne ned. Det har jeg nok fået flere endefulde for. Jeg var 12 år, før det stoppede. Da Tidselholms forrige ejer rejste, fik vi heldigvis hver sin seng.

Far sælger Tidselholm og køber Baunegård i Alsønderup

En dag kom bedstefar Niels Peter Hansen-Ruth på besøg. Han boede stadig i Løngangsgade i Nyhuse, men bedstemor var død tre år før og begravet i hans forældres gravsted i Alsønderup.

Far havde hørt, at Baunegård i Alsønderup var til salg. Der lå kun sognefoged Frederik Nielsens ejendom mellem den og Tidselholms jord i Bendstrup. Far havde spurgt mor, om hun ville med over og se Baunegård, men det ville mor

ikke. Bedstefar og far gik så over og så på den. Det var slet ikke sådan en god gård som den, vi havde. Dagen efter går far og bedstefar så over og køber Baunegård, uden at mor vidste det. Jeg tror, det var en af grundene til, at hun hadede at være på landet. Der var dårlig jord, dårlig besætning, ingen redskaber, ingen elektrisk lys. Alt var så gammeldags.

Baunegård eller Baunetgård, Alsønderup, som Toves far købte i 1923 og havde til 1929. Gården blev købt af Alsønderup Kommune, da Alsønderup Skole skulle udvides i 1969-70. Her foto fra 1925. Gården har navn efter landsbyen Alsønderups baunebakke, som ligger på gårdens jord. I ældre tinglysningspapirer hedder gården blot Baunet, stavet Bougnet. Også de andre landsbyer i sognet, Bendstrup, Tulstrup og Nejede havde hver deres baunebakke. Sidste gang, der signaleredes krig i landet ved bål på landets baunebakker, skulle have været i 1864, men formodentlig ikke her på Sjælland.

Det første far måtte i gang med var at få lagt lys ind overalt og dernæst i gang med at forny maskinerne og redskaberne. Et tærskværk blev købt og en selvbinder. Alting manglede, og det tærede på fars penge. Mor var meget ulykkelig over købet af den gård.

Far lærte mig af sætte nye tænder i træriverne og at slibe roelugejernene, og hvordan man hvidter gårdens mure med kalk. Gården blev altid kalket til påske. I stalden malede jeg jernvinduerne med rød mønje. Jeg hjalp meget til med alt, malkede, gjorde markarbejde såsom at luge roer og om efteråret at tage dem op, læsse dem på hestevogn og køre dem hjem. I høsttiden løb jeg efter hestene for selvbinderen. Hvor havde jeg ondt i mine ben. Hele dagen slæbte jeg neg sammen og satte dem i hove.

Det var sådan, at en af naboerne kom til far og sagde, at han misbrugte mig, det kunne han ikke være bekendt og ikke tillade sig. Jeg var jo kun 13-14 år.

Når der var kommet en sten i kniven på selvbinderen, beordrede far mig til at lægge mig ned på sejlet og banke stenen ud af kniven. Jeg var så frygtelig bange, for hestene var så urolige, og bad far om at måtte være fri, man der var ingen kær mor. Når høet skulle i hus, skulle jeg stikke høet op til stængen. Jeg gjorde efterhånden alt det arbejde, som en ung karl skulle gøre, bortset fra at pløje og harve.

Tove og hendes tre søstre fotograferet på den dengang helt lyngebvoksede Alsønderup Baunebakke, som er en ikke-dyrkbar del af Baunegårds jord..

Når alle lå og sov til middag, skulle jeg tage opvasken, og først så kunne jeg lægge mig og hvile, det blev højst en halv time. Så skulle mælkejungerne vaskes med læsket kalk. Det var ikke godt for hænderne, men det gjaldt om, at mælken blev ved med at være i første klasse.

Min bedstefar Niels Peter Hansen-Ruth er jeg megen tak skyldig. Det var ham, der sørgede for, at jeg kom på Ortopædisk Hospital for at få indlæg til mine sko. Han kom og slog i bordet for far og gav ham besked om at komme til København med mig. Far sagde, at det ville koste 40 kr. at få mine ben undersøgt. Bedstefar blev meget vred på far og smed 40 kr. på bordet. ” Og så ser du at komme af sted med hende i morgen !” Bedstefar kunne se, hvor ondt jeg havde i mine ben, fordi jeg havde forkert fodtøj. Jeg var 12 år dengang og fik indlæg. Senere, fra 1942, har jeg altid måttet gå med håndsyet fodtøj af hensyn til mine fødder.

Far havde mange bekymringer på Baunegård. Han havde haft en ko til tyr, og da den kom tilbage var den blevet smittet med kalvekastningsbakterier, så køerne begyndte at kaste kalvefostrene, så de ikke kom til at give mælk. I sobestanden var der kommet den frygtelige rødsyge.

værd. Selv min kat fik mund- og klovesyge, og far måtte aflive den. Også hunden og hesten Lady fik store svulster rundt om på kroppen.

Det var meget svært for far. Og dog var far optimist, men han måtte sælge gården i 1929 billigt for at redde, hvad der kunne reddes.

Selv om mor var den strenge, gjorde hun det i den bedste mening, fordi hun ikke ønskede, at vi skulle komme galt af sted, og at der skulle ske os noget ondt. Far sagde altid: ” Ja, men I skal spørge mor først”. Når far sagde sådan, vidste vi, at vi fik nej hos mor.

Tænk engang hvor meget mor havde at bestille. Der var ingen køleskabe, elkomfurer, røremaskiner, mikrobølgeovne, el-strygejern, el-kaffemaskiner, blendere, vaskemaskiner o.s.v. Mor syede vores tøj. Slagtede og lavede alt dertil. I sammenligning er kvinder forkælede her i det Herrens 1991, men hvor har vi haft en god mor og far.

Toves far og mor – fotograferet i 1948 – han 73 år, hun 63.

Her slutter, hvad Tove Mortensen nedskrev i juli 1991. Men der er jo andre erindringer fra opvækst og ungdom, indtil hun i 1932 bliver gift i Tjæreby Kirke med journalist ved Frederiksborg Amts Avis Tage Mortensen, og de kort efter fraflytter Hillerødeggen af hensyn til hans senere journalistiske virke

SKOLEGANG

Andreas og Gunhild satte alle deres fem døtre i Bettes friskole. Bette var et af børnene af Holger Begtrup, ejeren, stifteren og lederen af Frederiksborg Højskole i Ullerød fra han oprettede den i 1895. Andreas havde som ung været på et højskoleophold der, som fik stor betydning for ham, og som han altid så tilbage på med glæde.

Bette hed egentlig Elisabeth Begtrup. Hun drev en friskole i grundtvigsk ånd på Frederiksborg Højskole. Den havde til huse i træbygningen på højskolens vestside. Bygningen var tegnet af Nyrop, arkitekten for Københavns Rådhus, og er i dag vistnok fredet. Den ses på skolefotoet nederst på denne side.

For Andreas og Gunhilds fire ældste døtre gjaldt, at de kom i mellemskolen på latinskolen, som Frederiksborg Statsskole på Sønder Jernbanevej endnu blev kaldt, Inge dog først i 3. mellem efter 7. klasse hos Bette, de andre som 12-årige i 1. mellem. De tog alle realeksamen, og Inge, den ældste, derudover en matematisk studentereksamen. Men Tove blev gående i Bettes skole i sine 7. obligatoriske skoleår og kom ikke på statsskolen.

Fra Bettes friskole. Bygningen er af træ og ligger endnu på vestsiden af højskolen og er vist nok fredet. Den kaldes nu Nyrops hus, fordi den var tegnet af M. Nyrop, arkitekten, som også har tegnet Københavns rådhus.

Søstrene var glade for deres skolegang i Bettes grundtvigske friskole, men mens Tove gik der, blev Bette syg og var ikke rigtig fungerende i Toves sidste par skoleår. Så Tove siger, at hun ikke fik lært så meget i skolen, og at det har været et savn for hende, som hun senere har søgt at bedre på.

Da Andreas og Gunhild i 1923 flyttede til Bendstrup og Alsønderup blev døtrenes skolegang problematisk på grund af afstanden. Til sidst købte Andreas en islænderhest, Klaus, og en jumb, som pigerne selv kørte. Den yngste, Tove, blev sat af ved Bettets skole, og de ældre kørte videre og staldede op på Missionshotellet i Hillerød og gik så til fods op til Statsskolen på Søndre Banevej. Der var dengang en staldkarl alle steder i Hillerød, hvor landboere kunne opstald deres heste og køretøjer, og hotellets staldkarl spændte Claus for jumben på den tid, hvor pigerne kom fra skole og skulle hjem

Pigerne havde i begyndelsen forkælet Klaus ved, at en eller flere steg ud af jumben og ledte den op over de to største bakker på vejen. Så den standse før hver af de bakker og ventede på, at nogen skulle stå af, og på bakketoppen gik den først videre, når den hørte lågen til jumben smække, når de steg op igen. Til sidst fandt pigerne ud af at snyde den og smække med lågen før bakken og igen på bakketoppen.

De startede kl. 6.50 om morgenen for at nå det hele og begyndte hjemturen, når skolen var slut 14.15. Ingen kunne formå Klaus til at gøre andet end den daglige rute til byen. Det troede far ikke på, så en dag, de lige var kommet fra skole og Klaus endnu var spændt for, læssede han en sæk korn på vognen og ville køre til møllen i Alsønderup for at få den malet, men far måtte trods overtalelser og pisk opgive at få Klaus til at gå andet end baglæns rundt og rundt i gården. Klaus vidste også, når der var skoleferie. Vi prøvede så at ride på ham, men enhver blev smidt af, og da den ikke kunne bruges til andet, fik den også en god lang ferie. I Bettets skole havde vi altid sunget mange fædrelandssange, så for at få tiden til at gå på vores lange køreture fra skole, sang vi ofte i vilden sky, så folk begyndte at kalde os de syngende Ruth'er.

Bettets friskole var fuld af optrin, skuespil og aktiviteter i fri luft.

Stor tak for sponsorstøtte til arkivet for perioden fra 1.10.2007

Hillerød Byråds Fritids- og Kulturudvalg, Rådhuset, 3400 Hillerød.

Kontorland A/S - Alt Til Kontoret. Industrivænget 15, 3400 Hillerød. Tlf. 48 25 36 66.
w w w .kontorland.dk

Dines Jørgensen & Co. A/S. Rådgivende Ingeniører F.R.I., Kirsebærallé 9-11, Ullerød, 3400 Hillerød. Tlf. 48 26 06 66. E-mail: dj@dj-co.dk - w w w .dj-co.dk

Thorkild Jørgensen VVS Aps., Aut. VVS-installatør, Ryagergårdsvej 3, Annisse, 3200 Helsingør. Tlf. 48 79 13 60, mobil 20 11 85 57.

Nordtag A/S v/ direktør Jørgen Simonsen, Mestervangen 7, 3220 Græsted. Tlf. 48 36 36 36, fax. 48 36 36 30, w w w .nordtag.dk

Entreprenørfirmaet Brødrene Jørgensen I/S, Frederiksværksgade 168, 3400 Hillerød. Tlf. 4821 0428. Mobil 2146 2804 (Henrik Jørgensen). Mobil 2146 2805 (Steen Jørgensen), Fax 4821 0458

G.D.A., tømrer- og snedkermester Gert Dyrlov Andersen, Torsholms allé 8, Tulstrup, 3400 Hillerød. Tlf. kontor 4828 5550, mobil 2028 9950, fax 4828 6746.

HHM Ejendomme A/S. Ejendomsudvikling og –rådgivning. Krakasvej 7 C, 3400 Hillerød. Tlf. 4826 3737. w w w .hhmejendomme.dk

DanBolig, Søderberg/Nielsen Aps, Frederiksværksgade 7, 3400 Hillerød. Tlf. 48 24 21 11. Fax. 48 24 21 69. E-mail: Hilleroed@danbolig.dk

Malerfirmaet Ti-Kanten A/S, Huginsvej 2 A, 3400 Hillerød & **malmester Niels Ole Jensen**, Hillerødvej 8, Alsønderup, 3400 Hillerød. Tlf. 48 28 50 49. w w w .10kanten.dk < mail@10kanten.dk

Ullerød SuperBrugs. Midt i Lokalarkivets medlemskreds. Frederiksværksgade 119, Ullerød, 3400 Hillerød. Tlf. 4826 0289.

Tømrer Lodberg, Aps., Syrenvej 1, Tulstrup, 3400 Hillerød. Tlf. 48 28 65 34.
Bil 21 28 68 29. Fax 48 28 65 36.

Harløse VVS. Aut. Gas-, vand- og sanitetsmester, Harløsevej 172, 3400 Hillerød. Tlf. 2825 0449
w w w .harloesevvs.dk E-mail: vvs@harloesevvs.dk

Joan & Ole Starks Gårdbutik. Harløsevej 164, Harløse, 3400 Hillerød. Tlf. 4824 6361.

P.M. Belægning, Brolægning-, flise- og anlægsarbejder v/ Palle Madsen, Ravnsbjergvej 16, Nejedø, 3400 Hillerød. Tlf. 48 28 69 44, biltlf. 23 25 05 06, fax 48 28 69 53,

Tulstrup Kompost v/ Sv. Simonsen, Nejedøvej 20 A, Tulstrup, 3400 Hillerød. Tlf. 4828 6091.

Blikkenslager Claus Larsen, Aut. Gas-, Sanitets-og Vandmester, Brunebjerg 36, Tulstrup, 3400 Hillerød. Tlf. 48 28 65 00, Mobil 40 40 82 90.

Hallum Electric, Aut. El-installatør, Tulstrup Have 9, Tulstrup, 3400 Hillerød, Tlf. 48 28 78 13.
Mobil 22 90 78 13, w w w .hallumelectric.dk E-mail: fh@hallumelectric.dk

Hillerød Grafisk Aps., Huginsvej 6 E, 3400 Hillerød, Tlf. 4826 0249, w w w .hillerodgrafisk.dk

Støtteforeningen for Alsønderup Sogn.

En sponsor, som ikke ønsker sit firmanavn nævnt.

Arkivets medarbejdere og bestyrelse sender alle medlemmer, sponsorer og andre læsere de gamle nordsjællandske juleønsker:

Glædelig jul, helsen og sundhed og alt hvad som kært er !

Vi afholder
Lokalhistorisk aften og generalforsamling 2009

på Kulsviergården i Alsønderup
onsdag den 18. marts 2009 kl.19.30

Fri adgang, ingen entre

Ikke-medlemmer er også meget velkomne. Lokalhistorien er for alle
Aftenens tema

Fortællinger om synlige, lokale gårde, huse og ejendomme og nogle af deres beboere gennem tiden. Illustreret med mange billeder.

Noter allerede nu datoen i den ny kalender for 2009 !

Og nu er det tid for

at betale kontingent for 2009

Kontingentet for enkeltmedlemmer er kr. 100, og for par kr. 140.

Sponsorer betaler ikke nu, men får særskilt brev med første medlemsmagasin i det nye år.

Hjælp os til et tidligt overblik over økonomien i 2009, så betal snarest efter nytår og senest før 1. marts. Indbetalingskort er vedlagt.

Betaling er billigst via netbank, men man kan også betale direkte til kasserer Lissi Carlsen på hendes adresse, eller på mandag aftener i arkivet, på tirsdag aftener ved "Brug Skolen" på Alsønderup Skole eller i Kulsvierklubben på Kulsviergården hver anden torsdag.

LOKALARKIVET & ARKIVFORENINGEN FOR ALSØNDERUP-TJÆREBY SOGNE

oprettet i 1988 - 20 års jubilæum i 2008 - ikke kun for medlemmer - alle er velkomne

Rekord: 394 PERSONLIGE MEDLEMMER OG 20 PRIVATE SPONSORER STØTTEDE I 2008

Arkivet er åbent alle mandage 18.00-22.00. En anden dag og et andet tidspunkt kan altid aftales med arkivleder & kasserer Lissi Carlsen, tlf. 48 28 64 49..

Arkivets beliggenhed: Kør til Alsønderup og ad Baunevej (vejen til Bendstrup). Drej lige efter Alsønderup Skole ind ved skiltningen til "Rønnehuset" og til Baunevej 12. Gå til skolebygningen til højre og ned ad kældertrappen og frem til lokale 014.

Arkivets post-, telefon- og e-mail-adresse er hos **arkivleder & kasserer Lissi Carlsen**, Stutmesterparken 3, 2. sal, 3400 Hillerød. **Tlf.** 48 28 64 49. **E-mail:** lissi@carlsen.mail.dk
Arkivets hjemmeside: www.lokalarkiv.alsoenderup.dk.

Kontingent i 2009, 100 kr., par i alt 140 kr.: **Sponsorer** 500 kr, gerne efter behag mere.

Bank. Danske Giro kt.109-7938. Nordea reg..2276 kt..8968504194. **CVR-nr.** 30320573

Dette magasin Oplag 500 stk. 4 gange årligt. **Redaktør:**Ole Blåkilde. **ISSNnr:**1603-7561.

Tryk: Hillerød Grafisk, Huginsvej 6 E, 3400 Hillerød. **Modtagere:** Medlemmer, sponsorer, presse, Hillerød Byråds medlemmer, andre arkiver m. fl. **Eftertryk** af tekst tilladt med kildeangivelsen:

"Alsønderup-Tjæreby Lokalarkivs magasin nr. 4. dec.. 2008", af illustrationer dog kun efter aftale.

Lokalarkiv og forening drives af frivillige. Ingen modtager løn eller andre ydelser herfor.

Næste medlemsblad: VAND FØR OG NU - HARLØSE VANDVÆRK I 50 ÅR 12. FEB. 2009..